

Regioner runt hörnet

SJU POLITIKER OM REGIONER I SVERIGE

Sveriges
Kommuner
och Landsting

Förord

Sveriges Kommuner och Landsting vill se större folkvalda regioner med ansvar för både sjukvård och regional utveckling i hela landet.

Det kanske viktigaste argumentet är att de uppgifter som kommuner och landsting ska lösa stämmer dåligt överens med den administrativa indelning vi har idag. Det påverkar möjligheterna för våra politiker att råda över en god samhällsutveckling och minskar offentlig sektors utrymme att svara upp mot medborgarnas behov.

Att förändra samhällets organisation är ingen enkel uppgift. Det är viktigt att regeringen klargör förutsättningarna för regionbildning. Viktigt för SKL som medlemsorganisation är att stödja processen, genom att erbjuda en nationell mötesplats och underlätta politisk dialog kring regionbildning.

För samtal både politiker sinsemellan och mellan politiker och medborgare hoppas vi att skriften *Regioner runt hörnet* blir till nytta.

Stockholm i augusti 2010.

Anders Knappe

Ordförande, Sveriges Kommuner och Landsting

Kontaktpersoner i regionfrågan:

Bo Per Larsson, tel 08-452 79 19; Lisbet Mellgren, 08-452 78 22

© Sveriges Kommuner och Landsting, 2010

ISBN/Bestnr: 978-91-7164-562-3

Redaktör samt texter exkl intervjuer:

Lena Lundström, tel 08-452 79 22

Texter intervjuer: Sara Bergqvist-Månsson, S&R Medieproduktion AB

Omslagsbild: Hans Bjurling

Övriga bilder: Lars Forsstedt, Thomas Carlgren, Matton Collection,

Stefan Bohlin, Anki Almqvist, Pia Nordlander

Produktion: ETC Kommunikation

Tryck: Modintryckoffset 2010

Innehåll

- 3 Förord
- 5 Innehåll
- 7 Sammanfattning
- 8 Ansvar för regionala utvecklingsfrågor från 2011
- 11 "Vi har det regionala utvecklingsmandatet"
Pia Kinhult, Region Skåne
- 15 "Vi kan påverka de nationella spelreglerna"
Jonas Andersson, Västra Götalandsregionen
- 19 Ansvarskommitténs argument håller
Acko Ankarberg, Jönköpings kommun
- 23 "Det handlar om arbetsmarknaden och företagens utveckling"
Jacob Spangenberg, Östhammars kommun
- 26 "Vi måste klara våra åtaganden när det gäller välfärden"
Ann-Catrin Lofvars, landstinget Dalarna
- 29 Region ger medborgarna större inflytande
Mona-Lisa Norrman, Jämtlands läns landsting
- 33 En storregion gör det möjligt att anpassa verksamheten
Kent Ögren, Norrbottens läns landsting
- 36 Slutord: Regioner runt hörnet

Sammanfattning

I *Regioner runt hörnet* ger sju lokala och regionala politiker sina argument för varför Sverige ska ha direktvalda regioner, med beskattningsrätt och ansvar för både sjukvård och regional utveckling.

Deras argument lyder i sammanfattning:

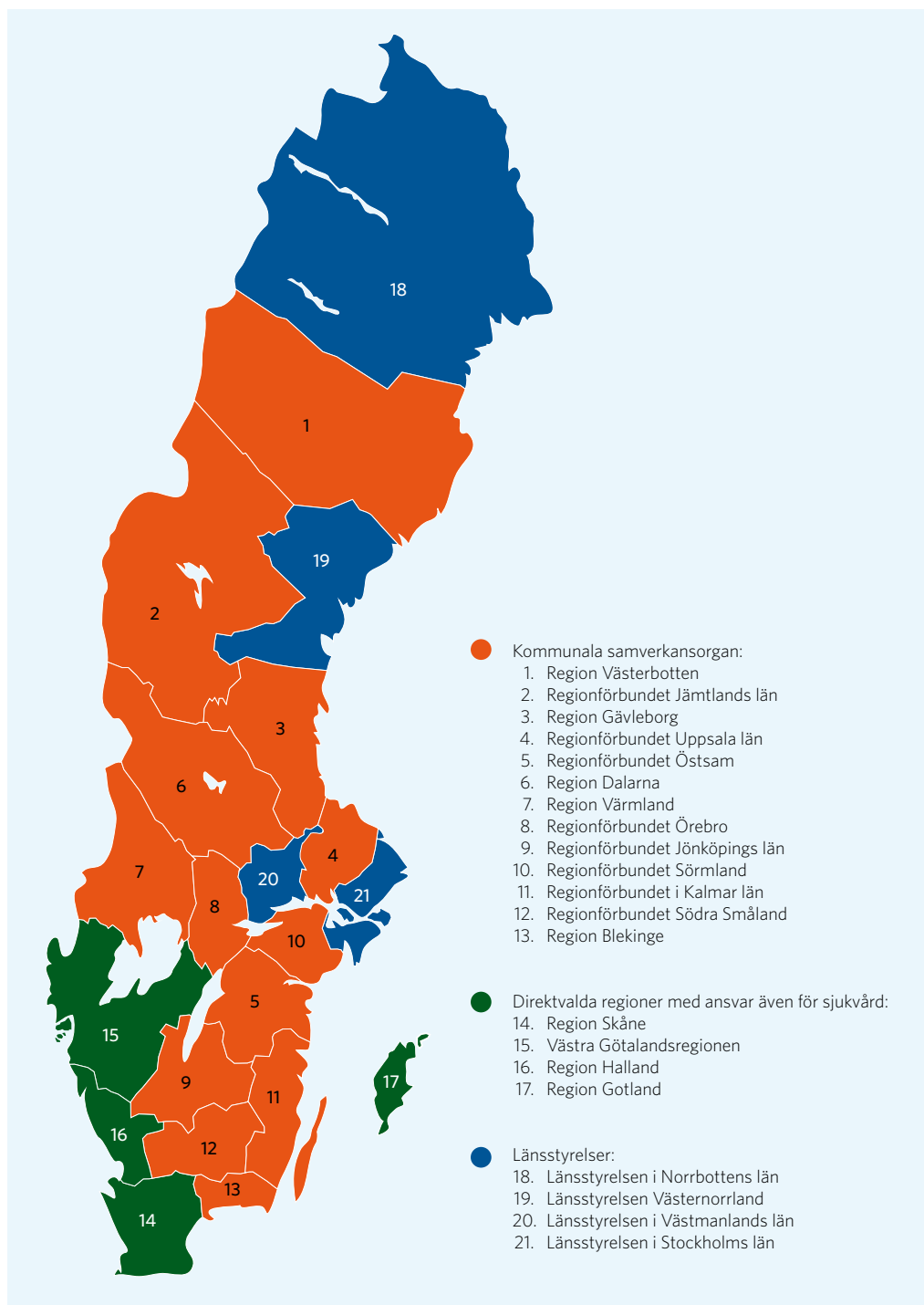
- **Vård.** Att planera och prioritera för hälso- och sjukvård och att klara investeringarna för specialiserad vård underlättas av en större geografi, då befolkningsunderlag och därmed skattekraft ökar.
- **Infrastruktur.** Både människor och gods rör sig dagligen över kommungränser. En väl utvecklad infrastruktur med stora investeringar kräver gemensam långsiktig planering och prioritering i regionalt samarbete.
- **Kollektivtrafik.** Att kunna åka på en biljett över kommun- och länsgränser förutsätter planering för kollektivtrafik över större områden.
- **Kompetensförsörjning.** Näringsliv och arbetsmarknad gynnas när en stark aktör kan samla och samordna den regionala utvecklingskraften.
- **EU-aktör.** Starka regioner kan lättare agera i förhållande till EU:s agenda och hitta samarbetsparter bland andra regioner inom EU. De har även goda förutsättningar att nyttja EU:s ekonomiska resurser för regional utveckling.
- **Demokrati.** Direktvalda politiker ska ha ansvaret för de politiska avväganden som regional utveckling innebär. Det är idag svårt för allmänheten att kunna skilja på länsstyrelser, landstings och olika samverkanskonstellationers arbete och ansvar.
- **Statlig samordning.** Regionbildning tvingar fram en mer ändamålsenlig organisation hos statliga myndigheter. Det gynnar medborgare som är beroende av flera myndigheters beslut, och även kommuner som idag möter olika myndighetsindelning för samma geografiska område.
- **Nationell politik.** Staten behöver regionernas analyser av behoven på regional nivå för att driva utvecklingspolitik på nationell nivå.
- **Regionföreträdare.** En region med beskattningskraft och enighet i prioriteringar är stark, med goda möjligheter att driva utveckling, påverka beslut och ta del av och medfinansiera statliga satsningar.

Ansvar för regionala utvecklingsfrågor från 2011

Från januari 2011 finns fyra självstyrelse- respektive 13 samverkansorgan, med ansvar för regional utveckling i 17 av Sveriges 21 län. I övriga fyra har länsstyrelsen ansvaret, som främst innefattar regionala utvecklingsstrategier och infrastrukturplaner. För samtliga tre typer av huvudmän utgår ett statligt s k länsanslag.

Självstyrelseorganen har beskattningsrätt och leds av politiker som utses i allmänna val. De har övertagit landstingens uppdrag och sjukvård är därmed i volym dominerande verksamhet.

Samverkansorganens verksamhet gäller huvudsakligen regional utveckling, dock med flera medlemsfinansierade uppdrag utöver det statliga, och leds av indirekt valda politiker från sina medlemmar kommunerna och landstinget.

”Vi har det regionala utvecklingsmandatet”

Region Skåne drar blickarna till sig. I mer än tio år har politiker och tjänstemän utvecklat en modell för ett regionalt kraftcentrum.

- Vårt mandat har blivit väldigt mycket bredare när det gäller arbetsmarknadsfrågor, näringslivsutveckling och infrastruktur, men vi är inte färdiga än, säger Pia Kinhult, (M), ordförande i den regionala utvecklingsnämnden. Vi måste hitta en större politisk mognad i det regionala arbetet.

Pia Kinhult, ordf regionala tillväxtnämnden (M), Region Skåne

Region Skåne var först ut med att utveckla det regionala samarbetet över hela linjen. I Region Skåne slogs landsting ihop med delar av länsstyrelsens verksamhet och ivrigt påhejade av kommunerna i länet bildades på försök ett självstyrande regionalt parlament, med rätt att ta ut skatt och ett tydligt ansvar för de traditionella landstingsfrågorna och utvecklingsansvaret för regionen.

Lyckad satsning på kollektivtrafiken

- Alla insåg nog inte vad det innebar, men sedan starten har det hänt massor, säger Pia Kinhult. Uppdraget var oerhört svårt och nu när det har gått elva år kan vi se att vi helt tydligt har lyckats när det gäller kollektivtrafiken och infrastrukturen. När det gäller utvecklingsfrågorna och att se till att alla i

regionen drar åt samma håll är det svårare att visa vilken effekt det regionala arbetet har haft. Men vi ser helt tydligt att kommunerna har ökat sin insikt när det gäller vad man kan åstadkomma tillsammans. Från början fanns en stor misstänksamhet, men nu kan de ringa oss och be oss ta tag i och lösa en fråga. Det är en otrolig förändring.

– Jag upplever också att vi internt har utvecklat ett arbetssätt där vi nu verkligen är en regional utvecklingsaktör.

Det är just på detta område som hon ser de riktigt stora vinsterna med regionbildningen, som från januari 2011 är permanent.

– Vi har beskattningsrätten och det regionala utvecklingsmandatet och det gör en enorm skillnad.

Den som hänger med någorlunda i samhällsdebatten kan se det högst konkret. Region Skåne tar initiativ, har åsikter, hörs och syns.

– Och vi har lättare att förhandla med regeringen, säger Pia Kinhult. Vi blir inbjudna att delta i diskussioner och beslut som handlar om infrastruktur, planfrågor och förstudier.

Lättare agera internationellt

Bildandet av Region Skåne har också gjort det lättare att agera internationellt, menar hon.

– För oss är det vardagsfrågor. Våra invånare lever och arbetar på bägge sidor av sundet och vi samarbetar med Danmark när det gäller transporter av både folk och gods. Samarbetet gäller även mer och mer kulturella satsningar och näringslivets utveckling. Vi är oerhört aktiva i EU och ibland känns det som om vi oftare har kontakt med Bryssel än med Stockholm.

Konkret har regionbildningen lett till att 33 kommuner och de tidigare landstingen nu har en samsyn när det gäller trafik- och strukturfrågor, menar hon.

– Vi har skapat tillgänglighet i kollektivtrafiken och åker på en biljett genom hela regionen. Vi har dessutom hängt på med planeringen av infrastrukturen och har en prioriteringslista som alla kan leva med, när det gäller satsningar som utbyggda järnvägar och vägar.

Regionen har även samlat kommunerna för att få till stånd en gemensam planering av frågor som bostäder, utbildning och pendlingsmönster för att på så sätt knyta det regionala utvecklingsprogrammet närmare och tydligare till kommunernas översiktsplaner.

– Men på sjukvårdssidan får vi hemläxa, säger Pia Kinhult. Där har vi en lång bit kvar och skulle kunna göra mycket mer när det gäller kopplingen mellan landstingsvård och kommunal hemsjukvård och socialtjänst.

Hon ser regionbildningen som en nödvändig lösning för hela landet och ett av de tyngsta argumenten handlar om att regeringen aldrig kan klara av att

formulera en utvecklingspolitik på nationell nivå, utan att regionen har bidragit med en analys av det som händer på regional nivå.

Näringslivets förutsättningar

– Det andra tunga argumentet handlar om näringslivets förutsättningar, säger hon. Vårt näringsliv lever i en lokal, regional och global vardag, där det är viktigt att samla olika aktörer för att analysera problem, möjligheter och utmaningar, inte minst när det gäller kompetensförsörjningen. Det finns en stor okunskap om detta bland statliga aktörer och där har regionen en självklar roll.

Hennes tredje argument för regionbildning handlar om den saknade pusselbiten. Den regionala nivån måste ha en tydlig aktör, som kan se till att nationella beslut och EU-satsningar ”landar” och faktiskt leder till en förändring.

– Själv är jag övertygad om regionbildningen dessutom har gjort att vi har klarat oss bättre genom den ekonomiska krisen, säger hon. De här tio åren med Region Skåne har vänt utvecklingen. Tidigare hade vi stor utflyttning och låg efter när det gällde välfärden. Idag har vi en starkare tillväxt och till och med bostadsbrist.

OECD TERRITORIAL REVIEW

Att koppla ihop landsbygdens och stadens utveckling med varandra och att mobilisera underutnyttjad arbetskraft. Det är två av Sveriges utmaningar och outnyttjade möjligheter för att uppnå fortsatt, och jämnt fördelad, regional tillväxt enligt en OECD-rapport från 2010.

För att ge kraft åt strategierna för regional utveckling med tydligt ansvar inför medborgarna behövs dock tydligare mandat starkare verktyg och tillräckliga resurser. Försöksregionerna Skåne och Västra Götaland framstår som en väsentlig del av lösningen menar OECD och rekommenderar fortsättning i samma spår.

”Vi kan påverka de nationella spelreglerna”

– Det är lättare att påverka de nationella spelreglerna om man är en stor region, säger Jonas Andersson, regionråd för Folkpartiet i Västra Götalandsregionen och ordförande i hälso- och sjukvårdsutskottet. Vi kan arbeta effektivare och idag kan vi utgå från egna ”öppna jämförelser” i utvecklingen av vården. Dessutom är vi mindre känsliga för konjunktursvängningar och behöver inte ta till panikåtgärder.

Jonas Andersson
ordf hälso- och
sjukvårdsutskottet (FP),
Västra Götaland

Precis som Region Skåne har Västra Götalandsregionen haft lång tid på sig att utveckla idén med en större och starkare region. 1999 slogs Bohuslandstinget, Landstinget i Älvsborg, Skaraborgs läns landsting och Göteborgs Stads landstingsverksamhet samman i en försöksverksamhet som blir permanent 2011.

– Men vi har inte hunnit göra allt vi vill, säger Jonas Andersson. Det här tar tid. Första mandatperioden gick till att etablera ett samarbete, den andra till att samordna ekonomisystem, lönesystem och annat. Det är först den här perioden som vi har haft möjlighet att utveckla verksamheten och mycket finns kvar att göra. Men regionbildningen har gett oss möjligheter som vi annars inte skulle ha haft.

Lättare att strukturera om

Det handlar om många saker, men inte minst om att landstingets spelplan när det gäller sjukvården har blivit så mycket större, menar han. Det underlättar när man strukturerar om och planerar vården.

– Vi har kunnat koncentrera den högspecialiserade vården till vissa sjukhus, medan andra blivit akutsjukhus eller specialiserade länssjukhus för planerade insatser. Vi har också kunnat jobba med egna ”öppna jämförelser” där vi till exempel kan jämföra sjukhus med vårdcentraler och olika geografiska områden med varandra. Där skiljer det sig en hel del. Dalsland har en liten, åldrande befolkning, i andra områden bor det fler unga och välmående. Andra skillnader i jämförelsetal har ingen förklaring och går inte att bortförklara och då får man fråga sig vad det beror på.

Professionell utveckling

Ytterligare en fördel med arbetet i en storregion är det professionella utvecklingsarbetet, menar han.

– Idag har vi flera medicinska sektorsråd där företrädare för professionen gemensamt kan utveckla standard för vård på olika områden.

Att vara stor och stark ger många fördelar, konstaterar han.

– Vi har stabilare ekonomi och är mindre känsliga för konjunktursvingningar. Vi behöver inte ta till panikåtgärder och vi valde att medvetet underbalansera budgeten för 2010, trots att det inte är tillåtet enligt kommunallagen.

Han menar att lagen måste skrivas om och att kravet på en ekonomi i balans bör ses över en konjunkturcykel och inte gälla strikt varje enskilt år.

Det är en fråga som Västra Götalandsregionen driver även på centralt håll, via Sveriges Kommuner och Landsting, och Jonas Andersson menar att större regioner ger en bättre möjlighet att påverka det nationella regelverket och också politikens innehåll.

– Vi vill naturligtvis vara med och påverka frågor som handlar om infrastruktur och se till att så stora satsningar som möjligt görs i just vår region, säger han. En annan fråga gäller utbildningsplatser på läkarutbildningen. Vi vill ha fler platser till Göteborg, för vi vet att många läkare tar jobb där de har utbildat sig. Ett annat exempel är specialistsjuksköterskeutbildningen i Skövde, där sjuksköterskorna bland annat får rätt att förskriva läkemedel, men lagen hindrar oss att ge dem den sortens uppgifter när vi har anställt dem. Där måste reglerna ändras.

Duktiga utredare

Regionen har blivit inbjuden att delta i flera kommittéer och råd på nationell nivå och det händer att Sveriges Kommuner och Landsting och ibland departementen vänder sig till Västra Götaland för att låna duktiga utredare.

– Det är en annan fördel med regionbildningen, säger Jonas Andersson. Vi har kunnat bygga upp en egen utrednings- och analyskompetens.

Hur stora vill ni bli?

– En jättespännande fråga. Vi samarbetar med Norge och vill utveckla det ännu mer, men har inget behov av att bilda region över gränsen. Vi har också tagit fram ett underlag för vad det skulle innebära att Värmland också kom med i regionen, men det finns både för- och nackdelar med det. Jag tycker dessutom att sjukvård mer måste bli en europeisk angelägenhet, men då måste vi lösa frågan om kvalitetssäkring över gränserna.

Viktiga frågor för framtiden är vårdens fortsatta utveckling, men även regionens andra stora ansvarsområden, att samordna den regionala utvecklingen och kulturella satsningar, menar han.

VALKUVERT

De afbeelding op deze kaart is een kunstwerk van de Nederlandse kunstenaar Piet Mondrian. Het is een voorbeeld van abstracte kunst, waarin alleen rechte lijnen en vlakke kleuren worden gebruikt. Mondrian's kunst is gebaseerd op de principes van de De Stijl-beweging, die in de jaren 1920 ontstond. Deze kunstvorm is gericht op de essentie van vorm en kleur, zonder verwijzing naar de natuurlijke wereld. Het is een voorbeeld van de 'reine vorm' die Mondrian nastreefde.

VALKUVERT

De afbeelding op deze kaart is een kunstwerk van de Nederlandse kunstenaar Piet Mondrian. Het is een voorbeeld van abstracte kunst, waarin alleen rechte lijnen en vlakke kleuren worden gebruikt. Mondrian's kunst is gebaseerd op de principes van de De Stijl-beweging, die in de jaren 1920 ontstond. Deze kunstvorm is gericht op de essentie van vorm en kleur, zonder verwijzing naar de natuurlijke wereld. Het is een voorbeeld van de 'reine vorm' die Mondrian nastreefde.

Ansvarskommitténs argument håller

Bättre demokrati, samordning och effektivitet. Det var tre av de tyngre argumenten för regionkommuner som Ansvarskommittén höll fram i sitt slutbetänkande 2007.

Acko Ankarberg,
kommunstyrelsens ordf
(KD), Jönköping

– Och de håller fortfarande, säger Acko Ankarberg, (KD), som deltog i kommitténs arbete och idag driver på utvecklingen om ett starkt regionalt ansvar, både som kommunstyrelsens ordförande i Jönköping och som ordförande för den nya transportmyndigheten Trafikverket.

Hon är dessutom ordförande i beredningen för samhällsbyggnad på Sveriges Kommuner och Landsting, ledamot i regionstyrelsen för Regionförbundet i Jönköpings län och ledamot i partistyrelsen för Kristdemokraterna. Men oavsett på vilken post hon befinner sig är det just starkare regioner hon önskar.

– Vi har ett gott samarbete i regionförbundet i Jönköping och har bland annat arbetat med den nationella planen för infrastruktur, men jag vill ha en regionkommun på riktigt, med direktvalda politiker och fler uppgifter från staten, säger hon. Då kan vi på allvar göra regionala bedömningar och bidra till den regionala utvecklingskraften. Det är viktigt för tillväxten.

Måste kunna ställas till svars

Idag görs många viktiga prioriteringar på regional nivå av statliga tjänstemän på olika myndigheter.

– Det tycker jag är fel, säger Acko Ankarberg. Jag tycker att väljarna måste kunna ställa beslutsfattarna till svars för beslut på regional nivå, men det går inte att göra med det nuvarande systemet.

Det handlar helt enkelt om en demokrati som är värd namnet vilket förutsätter direktvalda politiker, menar hon. Det är också ett av de tyngre argumenten för en indelning i regionkommuner som Ansvarskommittén föreslog i den stora utredningen om hur det offentliga Sverige ska organiseras, menar hon. Utredningen, som var parlamentariskt sammansatt, presenterade sitt slutbetänkande 2007 och ledamöter från samtliga partier var eniga om slutsatserna.

I betänkandet talar kommittén om att en framtida vård måste tas om hand av färre och jämnstora regioner för att kunna hantera kunskapsbildning, kunskapsspridning och ett långsiktigt utvecklingsarbete med en högt specialiserad vård.

– Vi föreslog också att det ska finnas färre sjukhus för att kunna upprätthålla kompetensen, säger Acko Ankarberg. Men det är en laddad fråga. Alla vill ha sjukvården nära sig. Det handlar egentligen inte om hur stor regionen är i sig utan om att vården måste ha en tillräcklig volym för att hålla uppe sin kompetens. Man kan inte utföra en komplicerad operation ett fåtal gånger varje år – och fortsätta att vara duktig på det.

Utvecklingskraften påverkar jobben

När det gäller den regionala utvecklingen beskriver Acko Ankarberg och övriga ledamöter i kommittén en splittrad organisation med alldeles för många aktörer som inte drar åt samma håll.

– Vi kom tillräckligt långt i våra analyser och nu är det viktigt att processerna mot en regionbildning verkligen kommer igång och att regeringen och regionala och lokala aktörer inte bromsar arbetet, säger hon. Den regionala utvecklingskraften påverkar jobben och för att få en bättre utvecklingskraft behövs en större samordning. Det är det som bildandet av regionkommuner handlar om och det är en viktig fråga. Om vi samordnar samhällets olika resurser kan vi helt enkelt fatta klokare beslut.

Acko Ankarberg beskriver också utvecklingen mot större och starkare regioner som en fråga om effektivitet. Med regionkommuner blir samhällets organisation mer effektiv sett ur alla perspektiv. Staten får lättare att föra ut

sin politik när det finns regionkommuner som har ett samlat ansvar för att utföra den. Politiker på regional nivå kan samla de resurser som finns regionalt för att på bästa sätt satsa på den infrastruktur, kollektivtrafik och näringslivsutveckling som regionen behöver. Och för medborgarna leder skapandet av regioner förhoppningsvis till en större tydlighet när det gäller vilka statliga bestämmelser och beslut som påverkar livet.

– Som det är nu möter medborgarna staten i flera spretiga beslut utan en samlad bedömning från till exempel Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. Bildandet av regionkommuner kräver att också staten samordnar sin styrning och sin verksamhet och att man även låter lokala och regionala representanter vara med och fatta centrala politiska beslut.

”Det handlar om arbetsmarknaden och företagens utveckling”

Jacob Spangenberg, (C), är kommunstyrelsens ordförande i Östhammar. För honom handlar regionbildningen – sett från ett rent

Jacob Spangenberg,
kommunstyrelsens
ordf (C), Östhammar

kommunalt perspektiv – till stora delar om att kommunen ska bli en integrerad del av Mälardalens arbetsmarknad.

– Vi behöver kompetens från hela regionen och våra stora företag kan bidra till regionens utveckling, säger han.

Östhammars kommun ligger 12 mil norr om Stockholm, men det är något västerut, mot Uppsala, som kommunen vill knyta an när det handlar om regionbildning. Där finns sedan många år ett regionalt samarbete och där finns också universitetsvärlden och den kompetens som de stora företagen i kommunen behöver.

– Allt som är stärkande för Uppsala är också bra för Östhammar, konstaterar Jacob Spangenberg och beskriver en stark region som en förutsättning för utveckling och då räcker det inte med nuvarande samarbete i Regionförbundet Uppsala län.

– Där är det den kommun som vill minst, som bestämmer. Om regionen har ett tydligare utvecklingsmandat skulle det bli lättare att ena spretiga viljor och vi skulle kunna göra väldigt mycket mer.

Sammanhållen kollektivtrafik

För kommunen är fördelarna med en stark region uppenbara, menar han, och lyfter bland annat fram behovet av en utvecklad infrastruktur och en sammanhållen kollektivtrafik.

– Där är Region Skåne ett fantastiskt exempel och vi ser ju hur Norrtälje kommun har utvecklats mycket tack vare en utvecklad kollektivtrafik. Det är en viktig fråga för en ny region. Vi behöver bra och täta kommunikationer över läns- och kommungränserna. Det är ett område som inte fungerar bra idag. Kollektivtrafiken är alldeles för mycket ett budgetdragspel.

För en kommun som Östhammar, med internationella företag som Forsmark och Gimo Sandvik Corromant, är det viktigt med närhet till den akademiska världen och en stark välfärd. Det gör att folk vill arbeta och bo i regionen och i kommunen, menar Jacob Spangenberg.

När det gäller välfärden och vården handlar det mycket om att en stor region är en starkare region och därmed är det också lättare att planera och prioritera resurserna, menar han.

– Det krävs till exempel en storregion för att klara av specialistsjukvården.

Storleken har även betydelse i relation till Stockholm och besluten i riksdag och regering, menar Jacob Spangenberg. En större och starkare region blir en tydligare regionföreträdare och kan påverka beslut på ett helt annat sätt än idag.

Han hoppas att bildandet av regioner ska tvinga fram en tydlig och mer ändamålsenlig regional statlig organisation när det gäller både centrala myndigheter och länsstyrelsens uppgifter.

– Länsstyrelsens arbete skulle kunna fungera mycket bättre än idag, säger han. De får fler och fler uppdrag, men mindre resurser. Det finns ingen samstämmighet i detta. Samtidigt har många myndigheter olika geografiska gränser för sitt regionala arbete och vi som är beroende av besluten får vända oss till väldigt många olika ställen. Det är viktigt att en ny region ställer krav på att det förändras.

Ökat engagemang

Jacob Spangenberg är kommunpolitiker, men sitter också i regionförbundets styrelse i Uppsala.

– Kommunpolitiker borde engagera sig mer när det gäller bildandet av regioner, men huvudmotorn i arbetet måste vara landstinget, säger han. Jag ser min roll som kommunstyrelsens ordförande att vara brobyggare och ambassadör i det regionala samarbetet. Jag är lokal politiker, men är samtidigt övertygad om att Östhammars kommun är extremt länkad till omvärlden. Därför är det så viktigt att vi bildar en region. Jag är övertygad om att en regional agenda även kommer att lösa Östhammars behov.

Han är också övertygad om att hans egen kommun kan bidra med tillväxtfaktorer som påverkar hela regionen.

– Vi vet till exempel att varje anställd i ett Östhammarsföretag producerar mer per arbetad timme jämfört med anställda i resten av regionen. Och de större internationella företag som har valt att ha sin verksamhet här påverkar utvecklingen i hela regionen.

ÖVERSYN STATENS REGIONALA FÖRVALTNING

I juni 2009 gav regeringen direktiv till en utredning för översyn av den statliga regionala förvaltningen. Att föreslå hur den kan bli tydligare, mer samordnad och ändamålsenlig är utredarens uppdrag.

I februari 2010 kom ett tilläggsdirektiv om landstings- och länsindelning. Utredningen ska, utifrån ansökningarna från Norrland och Svealand att bilda region och därmed ändra sin landstingsindelning, se om det innebär att även läns-

indelningen behöver ändras och pröva om det går att finna en gränsdragning som uppfyller indelningslagens krav. Vid önskemål från ytterligare landsting ska utredaren ”i lämplig omfattning bistå med att, utifrån ett helhetsperspektiv, finna en möjlig geografisk indelning som kan leda till bestående fördel”.

Utredare är Mats Sjöstrand, tidigare generaldirektör för Skatteverket. Den 15 december 2012 ska utredningen vara klar.

”Vi måste klara våra åtaganden när det gäller välfärden”

– För oss slutar samverkan inte vid gårdsgården. Vi måste skapa en stark region för att klara den högspecialiserade vården och satsningarna på turism. Vi måste också klara våra åtaganden när det gäller välfärden trots en åldrande befolkning. Det säger Ann-Catrin Lofvars, (MP), landstingsråd i Dalarna och ledamot av SKLs styrelse.

Ann-Catrin Lofvars,
landstingsråd (MP),
Dalarna

Samverkan har aldrig varit krångligt för henne, menar hon. Som jurist och gammal miljöaktivist är hon van att förena den formella juridiken i ett samarbete med engagemang och större perspektiv.

Vårdens krav på att kunna ge medborgarna högspecialiserad vård har redan idag tvingat fram en samverkan mellan Dalarna och sex andra län och egentligen hade hon velat att en blivande region skulle kunna ena samma parter, för att utveckla även näringspolitiken och frågor om infrastruktur.

Men diskussionerna har inte landat där och geografin är inte heller det viktigaste, menar hon. Det viktigaste är att lösa de konkreta utvecklingsfrågorna för hela regionen.

– När det gäller vården tar vi idag hjälp av både Uppsala och Örebro och den sortens samverkan kommer att lösa sig även i framtiden, säger hon. Men vi behöver också ta itu med andra frågor för att stärka regionen.

Det behövs större flexibilitet

Dalarna är ju till exempel ett besökslän med en stor turismnäring som behöver stöd och samordning när det gäller bland annat infrastruktur och samlad marknadsföring. Det behövs överlag en större flexibilitet i hur man tänker sig samhällets utveckling, menar hon.

– Folk rör sig mer och samhällets insatser måste fungera ändå.

En stor och viktig fråga för Ann-Catrin Lofvars är arbetskraftsförsörjningen.

– Vi har en åldrande befolkning som kommer att öka kraven på samhällets insatser, säger hon. Samtidigt innebär det att många också är på väg att gå i pension. Om ett par år kommer vi att behöva ha in ny arbetskraft i regionen för att klara våra åtaganden.

Hon tror inte att det behöver vara ett problem. Dalarna borde kunna attrahera nya grupper på arbetsmarknaden, men det är ändå en fråga som kräver planering och strategiskt tänkande.

– Men vi är för små för att agera på egen hand, säger hon. Vi måste samverka med andra för att lösa det här. Det handlar också om pengar. I år har vi nollresultat och medborgarna är nöjda med den vård som ges, men det kommer vi inte att klara framöver utan att samarbeta med andra. Sett ur ett europeiskt perspektiv är vi också väldigt små, både när det gäller antal invånare och rent geografiskt, vilket i nästa steg påverkar både skatteunderlag och mandat att agera när det gäller samverkan och förhandlingar i ännu större sammanhang.

Det lokala perspektivet finns kvar

Regionen behöver även lösa andra praktiska frågor som en utveckling av kollektivtrafiken och samverkan kring kulturella satsningar.

Det lokala perspektivet kan finnas kvar även om man bildar en större region, betonar hon.

– Men jag tror att man måste tänka medvetet på hur man organiserar regionen för att sprida makten. Man kan till exempel sprida huvudansvaret för olika ansvarsområden till olika orter i regionen. Det administrativa huvudsätet kanske ligger i Gävle, medan andra städer får ansvar för andra frågor.

Hon ser ingen risk för att känslan för den egna bygden försvinner i ett större regionalt samarbete.

– Jag är kulla och det kommer jag alltid att vara, oavsett hur vi bestämmer att regionen ser ut.

Region ger medborgarna större inflytande

För Mona-Lisa Norrman, landstingsråd i Jämtland och medlem i Vänsterpartiets partistyrelse, är medborgarnas rätt till inflytande

Mona-Lisa Norrman,
landstingsråd (V),
Jämtland

ett av de tyngre argumenten för att bilda region. Den ger medborgarna möjlighet att rösta om fler frågor och tvingar dessutom fram en regional samordning av myndigheternas verksamhet. Det i sig är en förutsättning för att kunna åstadkomma ett samordnat och likvärdigt stöd till utsatta människor, menar hon.

Mona-Lisa Norrman har haft frågan om regionbildning på sin agenda i många år, ända sedan Vänsterpartiets diskussioner om länsting på 1980-talet. Men under lång tid fanns det inte tillräckligt stor politisk enighet bland kommuner och landsting i Jämtland om hur ett samarbete skulle se ut.

Idag finns en helt annan samstämmighet i regionen, menar hon, och ett kommunalt samverkansorgan kommer att bildas i januari 2011, med uppgift att ta hand om frågor som länsutveckling, EU-stöd och trafikplanering.

– Vi börjar med detta, säger hon. Jag ser det som en förövning till att bilda en region.

För Mona-Lisa Norrman är skapandet av en region till stor del en fråga om medborgarnas möjlighet och rätt att kunna påverka områden i samhället som

är viktiga i deras liv. Det gäller inte minst dem som är sjukskrivna, funktionshindrade eller arbetslösa – och därför beroende av flera myndigheters beslut och deras förmåga att samordna sin verksamhet.

Vi måste få ihop samordningen

– Vi har en stark lagstiftning till skydd för människor, men vi får inte ihop samordningen mellan samhällets olika insatser och beslut vilket gör det svårare för människor att reda ut sina liv, säger hon.

En konsekvent regionbildning över hela landet skulle kunna lösa detta problem genom att processen tvingar staten att se över sina myndigheters regionala organisation och anpassa den efter de geografiska gränser som regionerna har, menar hon.

Detta tillsammans med en stark och tydlig region skulle göra det möjligt att samordna samhällets insatser för enskilda människor, så att myndigheter som Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan samarbetar med kommuner och landsting och kanske till och med till en viss del delar budget som i Finsam-projektet.

Hon ser bildandet av regioner som ett sätt att göra samhällets organisation tydligare för medborgarna.

– Folk kan inte skilja på länsstyrelserns arbete och landstingens och man ska inte behöva läsa hela Ansvarskommitténs betänkande för att veta hur samhället styrs och vem man ska vara arg på. Folk vet inte längre var beslut fattas och hur kommuner och landsting samverkar på olika sätt i olika frågor och i olika förbund. Vi behöver lösa upp det i en organisation där vi kan kräva ansvar av en politiker. Jag ser regioner som ett tydligare sätt att organisera samhället och som också ger medborgarna mandat att rösta om fler frågor.

En rättvisare samhällsservice

Det handlar också om rättssäkerhet, att regionen skulle ge bättre förutsättningar för en rättvisare samhällsservice, menar hon.

– Vi har länge diskuterat rättigheter och varför det är så stora skillnader i landet när det gäller till exempel nivån på äldreomsorgen, skolornas undervisning, taxor i samhällsservicen med mera. Jag tror att regioner ger bättre grundförutsättningar för att genomföra beslut och politiska mål och därmed ge en rättvisare samhällsservice.

Helst skulle Mona-Lisa Norrman se en region bestående av alla fyra Norrlandslän, men där får hon inte medhåll av andra politiker.

– Men det viktiga är inte den geografiska storleken, utan att regionen re-

presenterar många människor och att det inte blir för stora skillnader i storlek mellan regionerna.

En befolkningsmässigt stor region gör det lättare att driva frågor som handlar om regionens utveckling, både gentemot staten och inom regionen, menar hon.

– Jag är övertygad om att näringslivet tjänar på en mer sammanhållen regionalpolitisk satsning. Forskning och utveckling är också en fråga som kräver samarbete och samordning, inte minst med tanke på att vi just nu har minskande gymnasiekullar. Utbildning är dessutom en viktig fråga för företagen.

Även turismen är ett viktigt område för regionalt samarbete, betonar hon. Den är vid sidan av tillverknings- och skogsindustrin en basnäring i regionen och skulle ha stor nytta av samlade satsningar på infrastruktur.

REGIONAL UTVECKLING

Riksdagen ersatte 2008 den tidigare regionala utvecklingspolitiken från 2001 med en regional tillväxtpolitik, vars mål är utvecklingskraft i alla delar av landet med stärkt lokal och regional konkurrenskraft. Bland regioner och regionförbund är de mest relevanta politikområdena för att

driva regional utveckling framåt näringslivsutveckling inkl turism och landsbygd, transport och kommunikationer, arbetsmarknad, kultur, miljö, utbildning, samt innovationssystem och sammanhållningspolitik.

← Reception

06

En storregion gör det möjligt att anpassa verksamheten

När avstånden är stora och befolkningen stadigt minskar gäller det att se över hur resurserna används på bästa sätt.

Kent Ögren,
landstingsstyrelsens
ordf (S), Norrbotten

– Från ett Norrbottensperspektiv ser vi regionbildning som ett sätt att hantera utvecklingen, säger Kent Ögren (S), ordförande i landstingets styrelse. Om vi kan bilda en storregion kan vi få stabilare befolkning och skatteunderlag, som gör det möjligt att lägga om verksamheten.

En region med god ekonomi och väl fungerande sjukvård. Så beskriver Kent Ögren landstinget i Norrbotten. Men befolkningen minskar stadigt med mellan 750 och 1500 personer per år sedan 15 år tillbaka. Det kan kanske verka lite, men om man bara har 250 000 invånare och täcker 25 procent av landets yta får det konsekvenser, menar han. Skatteunderlaget minskar och i förlängningen blir det svårt att upprätthålla en god kvalitet på vården.

Därför var också intresset för regionbildning stort i Norrbotten, när Ansvarskommittén la fram sitt slutbetänkande och den ideella föreningen Norrstyrelsen bildades för att driva på diskussionen om regionbildningen i de fyra, senare tre, nordligaste länen.

Stor enighet om utvecklingsfrågorna

Även om de tänkta geografiska gränserna fortfarande inte är helt klara är samstämmigheten stor om vilka utvecklingsfrågor som är viktiga på olika områden. Sammanlagt 15 arbetsgrupper och flera forskargrupper har lagt fram analyser som gäller infrastruktur, näringslivsutveckling, forskning och utveckling, turism, kommunernas utveckling, energi och klimat- och miljöfrågor.

– Totalt har vi tagit fram 35 rapporter, men har fastnat i regeringens beslutsvända och har svårt att komma vidare. Nu siktar vi på att få bilda region år 2015, säger Kent Ögren.

– Idag har vi samverkansträffar och landstinget har dialog med flera parter, men utifrån ett Norrbottensperspektiv vill vi få en kraftfullare region med ett större befolkningsunderlag på 630 000 personer i 2,5 län, fortsätter han. Genom sammanslagningen skulle vi tjäna 300 miljoner kronor under de närmaste 15 åren. Det innebär att vi under den perioden skulle få andrum att göra de nödvändiga förändringarna som gäller hälso- och sjukvården.

Men blir inte Region Norrland för stor?

– För vad? kontrar Kent Ögren. Är EU för stort för ett effektivt samarbete och bra beslut? Jag ser det som en utmaning att bygga en politisk organisation där du trots de stora avstånden har närhet till medborgarna. Man får antagligen ha en central nivå i regionen och sedan kanske ha lokala mindre styrelser och nämnder som har ett helhetsansvar för alla olika frågor.

Oavsett vilken modell man väljer, måste politikerna röra mycket på sig och visa sig för medborgarna, menar han. Där är det ingen skillnad jämfört med idag.

– Linnea Nyström i Korpilombolo ska veta att det är Ulf Kero i Pajala som hon kan ringa till om hon är orolig över att distriktssköterskan har fått sämre mottagningstider.

En trend i Europa

En större region är bra på många sätt, menar han. Det är till exempel inte fel att ha 630 000 medborgare i ryggen i förhandlingar med staten. Regionalisering är också en utvecklingstrend i Europa.

– Starka regioner passar EUs arbete och vi agerar redan nu i Europa genom bland annat AER, det vill säga ”The Assembly of European Regions” som är det största fristående nätverket för regionalt samarbete i Europa.

I nätverket ingår över 270 regioner från 33 länder och en av huvuduppgifterna är att öka regionernas inflytande över EU-politiken och öka regionernas självständighet.

Politikerna i Norrstyrelsen har varit runt i Norrland och försökt väcka intresse för frågan om regionbildning bland medborgarna.

– Jag upplever inget stort folkligt motstånd mot detta, säger Kent Ögren. Intresset kan tvärtom vara riktigt stort, som när jag var i Gunnarsbyn, utanför Boden. Då kom 56 personer på vårt möte. En av mötesdeltagarna sa att han tidigare hade varit väldigt kritisk, men att han nu var försiktigt skeptisk. Det tycker jag är bra. Då når vi fram.

REGIONERNA OCH EU

Inom EU pågår en utveckling mot starkare regioner, med demokratiskt valda regionparlament och större autonomi. För den lokala och regionala nivån är EU en viktig arena både politiskt och ekonomiskt. En viktig källa till ekonomiskt stöd för den lokala och regionala nivån

är EU:s regionalpolitik med målet att stötta ekonomisk, social och territoriell sammanhållning. Antalet regionala EU-kontor i Bryssel för att främja respektive regions intressen har de senaste åren ökat kraftigt.

Regioner runt hörnet

Rösterna i *Regioner runt hörnet* bär återklang av Ansvarskommitténs arbete: Nuvarande kommuner och landsting är alltför små och finansiellt svaga för både vård och infrastruktur. Det regionala mandatet för utvecklingsfrågor är alltför otydligt. Behovet av samordning, gemensamma prioriteringar och att kunna matcha staten är desto tydligare.

Ansvarskommittén föreslog 2007 att mellan sex och nio regionkommuner, med ansvar för såväl hälso- och sjukvård som regional utveckling skulle ersätta dagens landsting. De statliga myndigheternas regionala organisation skulle anpassas efter de nya regionkommunerna och länsstyrelserna främst ansvara för tillsyn. De flesta remissinstanserna var positiva och drygt 90 procent av kommunerna och landstingen sa ja.

Trots att frågan om förändrad samhällsorganisation på regional nivå syns gå i stå efter de positiva remissvaren har det hänt en del.

Regeringen har ännu inte föreslagit att kommitténs förslag ska genomföras, men förklarar sig positiv till en regionreform som växer fram underifrån. Från 2011 får Skåne, Västra Götaland, Gotland och Halland ett permanent ansvar för regionala utvecklingsfrågor. En pågående utredning ser över statens regionala förvaltning och ska även medverka till en ny indelning av regionkommuner.

Tre ansökningar om att bilda region 2011 lämnades till regeringen 2009 från Norrland och delar av Svealand, men det slutliga utfallet av dem är oklart. Efter att Kammarkollegiet avstyrkt regionbildning från 2011 lämnades ansökningarna till den pågående översynsutredningen.

Även på andra håll i landet har det förts politiska samtal om regionbildning

över nuvarande länsgränser. Samtalen är en utmaning i sig, därutöver har bristen på tydlighet från regeringen angående sådant som regionernas storlek och tidtabell utpekats som hinder.

Regionala motparter

Om processen för en regionreform kan tyckas gå långsamt, så visar sig ändå statens behov av kompetenta regionala motparter återkommande. Tre aktuella exempel från politikområdet regional utveckling är varselsamordnarna, kompetensplattformarna och kultursamverkansmodellen.

Under finanskrisen och varslen 2008 utsåg staten över hela landet ledande regionala politiker och landshövdingar att samordna och föreslå åtgärder. Varselsamordnarnas uppdrag avslutades i augusti 2010.

Nu har regionerna, såväl självstyrelse- som samverkansorgan, samt länsstyrelserna, i uppdrag att skapa kompetensplattformar, alltså att analysera regionala kompetensförsörjningsbehov och samordna insatser.

Med början i fyra regioner och ett landsting etableras 2011 en ny modell för statligt stöd till regional kultur. Öronmärkning försvinner och regionerna beslutar till viss del om fördelningen av de statliga medlen.

Exemplen visar på funktionellt samarbete, men handlingsutrymme och ansvarsfördelning är oklart.

I väntan på politiska initiativ

Ansvar för regional utveckling ligger från 2011 hos fyra självstyrelseorgan, 13 samverkansorgan och fyra länsstyrelser, aktörer med skilda villkor vad gäller politiskt ansvarsutkrävande och finansiell tyngd. Vi har alltså en asymmetrisk samhällsordning på regional nivå och det finns tydliga invändningar mot att olika delar av landet ges olika förutsättningar.

I intervjuerna i *Regioner runt hörnet* syns den politiska viljan att valet 2015 ska gälla direktvalda regioner i hela landet, med beskattningsrätt och ansvar för både sjukvård och regional utveckling. För att regering och riksdag ska kunna ta de beslut som krävs måste regionkartan vara klar i början av 2012.

2011 är därmed ett viktigt år för kommun- och landstingspolitiker att ta ställning till och agera för bildande av den region man själv vill tillhöra.

Regioner runt hörnet

I januari 2009 meddelade regeringen att en regionreform väntar. Fyra självstyrande regioner fick grönt ljus av riksdagen i juni 2010. Vad händer nu? Sveriges Kommuner och Landsting vill se större folkvalda regioner med ansvar för både sjukvård och regional utveckling. I *Regioner runt hörnet* ger sju lokala och regionala politiker sina argument för regionbildning i hela landet.

Beställ eller ladda ner på www.skl.se/publikationer eller på telefon 020-31 32 30. ISBN 978-91-7164-562-3

Sveriges
Kommuner
och Landsting

Post: 118 82 Stockholm
Besök: Hornsgatan 20
Telefon: 08-452 70 00
www.skl.se